

מוגד

אבל המנגינה אבל המנגינה

לעולם נשארת. המשורר — היום היינו קוראים לו תמלילן או פיומונאי — מחבר מילים אלה חשב כמובן על השיר שבלב או אפילו על זה ששל השפתיים או בגרון הנרגש; זה שפעם אמרו עליו שהוא גואה וסוחף או, לחילופין, שהוא אילם ומתורן בחוריהדרים. של הלב, כמובן, לא אילם שיכון ופיתוח.

כונתי שלי הפעם למנגינה מסוג אחר לגמרי. אכן, לפעמים, בריגעי כולשת-הרדעת, נדמה כי גם היא באמת נצחית כמו הזמר, ואנחנו נינונים להתייטר עד מוות בשיבותיה, משל היתה אותה "חורת נצח" של חוריהדרים. של הלב, כמובן, לא אילם כגלגל הנודיטיטי.

הנה, רק לפני שבוע ימים סיפרתי על הסערה שחולל במקומותינו מחזור שירים שכתב גבי דניאל, שמיטע של פרופ' בנימין הרושובסקי מאוניברסיטת תל-אביב וייל, ואשר נתפרסם באלמנך-שנתון הסיפורית אגרא שבהוצאת כתר. בין השאר ציטטתי דברים שאמר בהקשר זה מפרס הפרסה, סליחה — הפרס הלאומי שלנו (פרס ישראל) — הדר' משה גלבוץ, בשמו ובתארו, אשר עמד והישוה את שירו של ניצול השואה וטוראי מילחמת-העצמאות הרושובסקי ל-אפוס היטלראי. לא פחות ולא יותר.

כשכתבתי דברים אלה עוד לא ידעתי, שמש כמותה שעה עצמה משגר למעוני הצנוע צבי

ישראל, הצב הלאומי, קרי: הרואר שלנו, העתק פרטוקול של ישיבה של גוף הקרוי מועצת הספר העברי, והוא גוף ציבורי-ממשלתי המסייע לכתיבת העיתון ולספרים עבריים באמצעות רכישת מיספר ידוע של עותקים. מסתבר שאגרא — כתבת העיתון הסיפורית היחיד בישראל שאינו זוכה בשום תמיכה ציבורית כספית כלשהי, עלה לדיון על סדר יומה של המועצה הנכבדה, וזאת, ביזמת היושב-ראש שלה, מר גבריאל ציפוני, עורך עיתון הבוקר לשעבר, מי שהיה מנהל תיאטרון הבימה ודבר ועד-הנאמנים שלו, ובמשך שנים גם כתב דיילי סלגור הלוונדי בארץ-ישראל המנדטורית, בקיצור: היה לאימטע לפני הקמת המדינה ואחריה — וזה מה שחשוב לעניינינו — אינו חשוד, חלילה, בנגע השמאלנות והרעלת הדברות. הוא שהציע להברייל-למועצה לרכוש מיספר לא-ידוע של עותקי אגרא — דוקא משום שזה אינו זוכה כאמור, בשום סיכסוך מכסיפי ציבורי. אני מצטט מתוך הפרטוקול: "בערך דיון על רכישת הקובץ אגרא (אלמנך לסיפורות) בעריכת דן/מירון, הויד' הציע לרכוש את הקובץ, למרות הפרובלמטיקה בתוכנו. יעקב אברון הציע לרכוש כל קובץ סיפורי שלא מקבל תמיכה משורדיהחינוך. כחלטה עקב רנית, אך ההצעה לא נתקבלה."

מן הדברים האלה לא ברור מה היתה החלטה של המועצה, כלומר, יקנו או לא יקנו? כמי שמכיר היטב את נפש בהמתו, אני מהמל: לא יקנו. ואולי יש בזה מידה של צדק. אחרי הכל, מן הדין הוא שישאר בישראל כתבת-סיפורית ידע מיישר-החינוך-התרבות או המועצה לתרבות ושאר גופים נכבדים של ממשלת האחרות הלאומית שלנו, כפי שמן הדין הוא שיימצאו בה בארצנו (לפחות) שני סופרים שאינם מזומנים לפגישה עם ראשיההממשלה.

ואינו מתנת יסדהולדת (ראה הלון) גדולה יותר יכלו להעניק לי מאשר בחירה בכתבת-העת שאני משמש אחד משני עורכיו כחריג יוצא הדופן היחיד, ובחירה אישית בי כאחד מאותם שני סופרים שאינם מזומנים. ובאמת, אימרו אתם, האם ניתן לאדם שמתחיל לראות את הקרחונים מבשרי-הרעה של שנות השישים לחיינו מנצנצים באופק, לצפות לכבוד גדול מזה?

אבל גם זה הוא עדיין בגדר הקדמה לעיקר. והעיקר הוא, שמי ששלח אליי את העתק הפרטוקול הנ"ל, כלומר, מי שהיה המכהן בתוך אותו מועצה מועצה ציבורית, חש כנראה צורך לשהו — מודרך אולי על-ידי ריגשי אשמה או, לחילופין, שימהחל-איד — לנמק באוזניי, על דרך הרמו, חרם יקר זה שהוטל על כתבת-העת. ומה עשה? עמד וצילע למעני את העתק מאמרו של איתו וקטוע על ה-אפוס היטלראי, שנרפס (וכי אפשר היה אחרת?) במוסף הסיפורית של דבר, כאילו אמר: הרי לך הסיבה לפסילה, ואם תרצה — למסכה.

וכך אירע, שכתבת-המארה בין דפי כריכת הקשה את דב סדן ואת פרופ' יהושע אריאלי, את יצחק כדאהרון ואת ישעיהו ליבוביץ, את ש' שפרה וצפרנה כגן ושמעון הלפין וירם ברונובסקי וגבריאל פרייל. את יעקב אורלנדר וגורית גרץ ויונת ואלכסנדר סנר ופרופ' יואל הופמן ויונתם ראובני ויאיר הורביץ ואת — כמובן, שלא אשכח — המשורר והחוקר בעל המוניטי הבינלאומיים בנימין הרושובסקי, נמצא לא-ראוי שירכשו ממנו מיספר עותקים. וכידי מי הופקדה הסמכות לקבל החלטה אשר כזאת? כלומר: מי הוסמך למנוע או שלא למנוע את כספו — כספו הפרטי שלו, כמובן, כספו וכספי בית אביו — מכתבת-שאלה הם משתתפיו? אני אינני מכיר אותם. שמותיהם המתנוססים בראש הפרטוקול אינם מופרים לי, ואם אינם מופרים לי, יש יסוד סביר להניח שאינם מופרים גם לכם. ואם יעירו אתכם באמצע הלילה, יש להניח שלא אלה השמות הראשונים בסיפורת העברית שאותם תצטקעו עם יקיצה. ואולם, כאדם המכיר את כספו בהמתו, כאמור, אני יכול להבטיחכם נאמנה: לא אנשי הליכוד הם ש' החרימו. ולא הרביזיוניסטי גבי ציפוני, כדרך שהבימה שבה נתפרסמו דבריו של אותו גלבוץ לא בימה של הליכוד היא.

לא, לא הליכוד ומקורביו הם שהחרימו. מפא"י היא שהחרימה. מפא"י של מאיר כדגור והנוך ברטוב, במשה גלבוץ ואהרון מגד, יצחק רבין ורפול, בנימין גלאי ומנחם דורמן, הגי אשר ואליהו שפיצור — האם צריך למנות עוד שמות? ואין זה משנה כלל שחלק מן המנויים מעלה לא היו מעולם חברים במפא"י ההיסטורית, כי אם באחד הפלגים הוועיציוניים שלה, כפלמ"ח, כפלי"ם, באחדות-העבודה, כמפ"ם, כצופים.

כך; מפא"י היודעת גם להגיד כן, כן, בפתקים הקטנים הוחרים לטוב, כן, זה בן השכן, קח ותן, אחריכך נתחשבן, בינתיים תן. מי אמר שעברה מן העולם!

שנה עוברת

מי היה מאמין — אבל כבר חלפה שנה. שהרי הגיליון הראשון של דף חדש זה הופיע בדיוק ב-12.2.1986. ירדים ואוהדים פלנסאו אז, שלא יוציא את שלושת החודשים הראשונים לחייו, והנה עוד בחורו חי.

הוא יהיה כל עוד יש צורך בו. ויש ויהיה בו צורך כל עוד תוסיף להתקיים כאן תרבות ה"נייט", על כל גווניה, ותרבות החאפ הסיפורית והחאפילאפ, ותרבות ה"רק כד" המתגבשת עתה בחלקים אחרים של המפה הפוליטית, והיא תרבות מחנה התחיה פלנס כהנא פלנס הרב פרץ ופריצי הש"ס והש"ד ונעמי פרנקלישמר ומרדכי הורביץ-לפיד, ואהרון ("בגין בגין") שבת-אפאפו ועוד ועוד חברים יקרים במחנה עובדי אלילי השטחים ושעון החורף הישראלי.

הוא יתקיים כל עוד יש צורך בבימה פתוחה, פתוחה לכל, חוץ מאשר לאלה שאינה פתוחה להם, כמובן.

בקצת מורא, ובהחלט בהרבה משוא-פנים. וכי מה חשבתם? שכוח אורי אבנרי כוחנו? עד כדי כך אפילו אנחנו עוד לא מגזימים.

עברית קשה שפה

הנה אני קורא באחד המוספים לסיפורת תרגום שיר מאת הסופר הארגנטיני המנוח חורחה לואיס בורחס ושמו "המתאבד". שיר קטן, 11 שורות בסך-הכל, מתורגם מספרדית — כך נמסר לנו — בידי טל ניצן.

עד כאן יפה. אפילו משובח. וגם התוכן מרשים: האיש המתכוון להתאבד מבקש לאבד עימו את כל הכוכבים, את כל הלילה, מלוא היקום, את הפיזיקאיות, היבשות והפנים. את הכל הוא מבקש להפוך לאבק, אבק, אבק. הנה הוא מבטי שיקועה אחרונה, שומע ציפור אחרונה. ואחרון אחרון-לא-תכבי: "מוריש צאומה לאף אחד." נוח בשבע שגיאות. להוריש "מאומה" משמע, בעברית, להוריש דברמה (אכן שושן; מאומה: מאום, כלום, משהו, דברמה). ואילו המתאבד שלנו אינו רוצה להוריש אחריו דבר. וגם זה, כמובן: "אף אחד" פירושו חוטמו של מישהו. והוראת פסוקו הנאה של בורחס כפי שנתקבל בתרגום שלפנינו היא אפוא: אני מוריש משהו לחוטם של מישהו.

וספק גדול אם זאת היתה הכוונה הארגנטינית.

הסתדרות הפקידים

ידיד שנכח בטקס המרשים של חלוקת פרסי ההסתדרות על שם אלתרמן, הנה רובינא. נחום גוטמן ויהודה שרת סיפר על ההרצה המסעירה שנשא בהודמנות חגיגית זו מוכ"ל ההסתדרות מר ישראל קיסר, ועניינה התקציבי. אכן, דבר בעיתו: מי לך ראוי מסופרים, מוסיקאים ושחקנים שאינם מצליחים "לגמור את החודש" — זאת, בתנאי שהם מצליחים להתחיל אותו — שירביצו בהם תורה בעניינים של תקציב שנוער, לפי ערות בעליו, להעניק תמריץ לעשירים.

אותו ידיד גם ידע לספר שלצורך קבלת הפרס הוזמנו אל הבימה המשורר יעקב אורלנדר (שמו בישראל: אורלנדר), וכן כלת הפרס על שם הנה רובינא (רובינא בשורוק). המומיז: מר מרדכי גני מנהל המרכז לחינוך ולתרבות של ההסתדרות. האם לא על כך שר המשורר: "ההחופה תעמוד כאן; / בין הבאר ובין הגן; / את תושיטי לי שם דיון; / אצבע קטנה עם ציפורן."

אצבע משולשת במיקרה?

בשלוש דרכים

לא רק יהושע ברייזוס יודע את חוכמת שלוש הדרכים. הנה מה שמצאתי אצל צ'כוב הגדול: "בהיוולד אדם הוא יכול לבור לעצמו אחת משלוש דרכים. אחת היא בנמצא. אחרת היא בדרך ההולכת לימין. יאכלו אותה הזאבים. אם יפנה בדרך ההולכת לשמאל, יאכל הוא את הנמרים. ואם יילך בדרך אשר הישר לפניו — יאכל הוא את עצמו."

נתן זך

כפרים

דן מירון

ערב באופרה

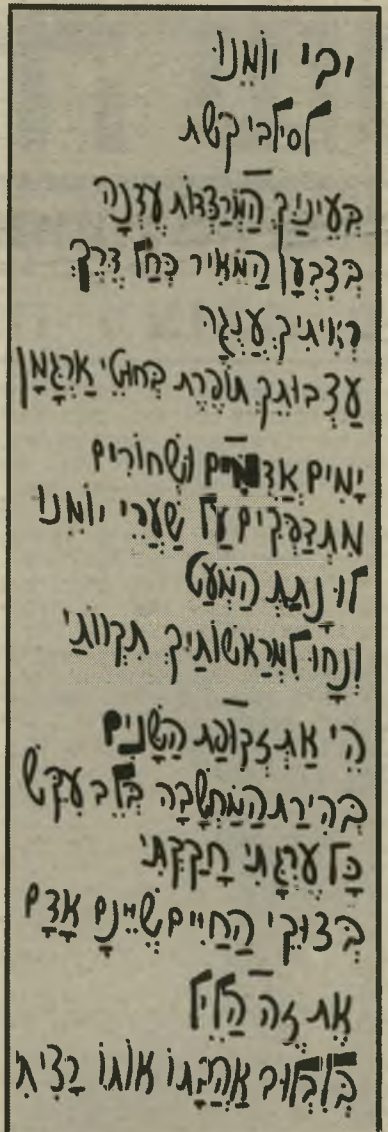
כמדי כמה עונות מעלה עמוס עוז בעונת החורף הזאת אופרה חדשה על בימת האולם המרכזי של הסיפורת הישראלית. המופע מעורר ציפיה והתרגשות, ובצדק; מפני שאצל עמוס עוז אופרה היא אופרה, כלי התחכמות וכמו כימים הטובים הם. על הבימה, כירום מסך הקטיפה, תפאורה כהלכה מוארת לחילופין בכל אורות הציבועין — ארגמן תאוות-נייטפת, כחול ירחי-חלומי, ירוק ארסי, זהוב זוהר, בהרות אורצל קודרות. המופע עצמו — לפי כל הכללים הישנים: זמרי באס מרעדי-נכרשות בתפקיד מפיטטו או, להיפך, בתפקיד נזיר מירברי נאפר אשקנאות, או גם בתפקיד מכשף-השבת הזקן, החכם שבכ נסיון-החיים. בצידם — זמרת סופראן לירי או מצרסופראן חושני-עמוק, המגלמות תפקידי נשים גורליות. קדשות וקדושות, העתידות, במערכה האחרונה, לבחור בחברה מאהב רציני או לצאת מן הרע (סצינלי) טירוף בנוסח "לוציה דה-לאמרמור". לעומת הסופראנים — פארטיטונים קורני גבריות ועוצמה

אך אפפי קונפליקטים עמוקים וסתירות סרעאיות. הללו ספייים למעשים גראנדיוזיים של הרס עצמי, אשר יחשפו את רוח-הנפש ואת מלוא קדורות הקיומית. בין הסופראנים והי בארטיטונים מרצועים טנורים חשודים, ספקי גברים ספק-קניינים — ערמוניים, זריזים, מנופי נחיתות ורצון לשאת חן. הם מנעימים אריות רבות של פיתוי, עוטים ארשת של תום שתוכה רצוף נבלה, נשאים בליבם גחלת-כאב של אנשים זרים ובוזיים, אשר לעולם לא יהיו שווי-ערך לכא-ריטונים ובני-יוזג ראוים לסופראנים. להצגה מוסיפים רגעי הרפיה קומית יצורים מעולם הגרוטסקה האופראית: גמדים מכווערים ופיקחים, ניבלונגים, משרתים ציניים וכו'. כל אלה מושלכים זה לעומת זה על-ידי מערכולת ה"עלילה הנפתלת, המפתיעה כמיפניה, מתלבטים כסככי-הגורל, שופכים ליבם באריות, דואטים וקטעים קבוצתיים של מריכה והתפיסיות, מזימה ואהבה, קינאה ריגעי הורככות. כל העלילה נישאת על גבי הגעש המוסיקאלי: הלשון המתזמרת תזמור רומאנטי, אומנם אקלקטי במקצת מבחינה סיגנונית וחוזר על עצמו, אך תמיד עשיר ומוקם, מרטיט כניורות וחלילים, אך נוקק גם לתקיעת הגורל של ההצופה, לחיחרור הנמוך של הטרומובון והטובה, לתופים למיניהם — למן הדירדרור העצבני של תופי הדוד ועד למהלומה משלחת-הירעד של התוף הגדול. רצף העלילה והתיזמור מוביל בסופו של כל קטע לשיא של פורקן קצר — אקורדים חזקים, המעוררים את הצופים למחאות-כפיים, לקריאות בראו' וביס' ומאפשרים למבצעים להנצח להחיות קידה. בעוד רגע הכל שרויים מחדש בלב הגעש המוסיקאלי עד לשיא הבא. וכן עד לסיום הגראנדיוזי. לאחר מכן — רעם מחאות-הכפיים, רקיעות הגלילים, קריאות ההידר, קריאות וההשתחוויות, חיובי התן והנשיקות המופרחות באוויר, ורי-הפחים, נשפיות השמפאניה עד אור הבוקר. ההדרות של הסאלונים המוסיקאלי היא כמו הרה גאבלר האיבנית, שורות את ריי-הרפנים למצח המאסטר; בעלי המונוגראפיות רושמים פרקים חדשים כסיפור נצחונותיו.

גרנר אופרה

במתכונת מוקטנת

ובכן, אחר שנשתיימה זה עתה הבכורה של האופרה החדשה קופסה שחורה (פארטיטורה כהוצאת עס-עובד, תל-אביב 1987) מותר לבשר לקהל הדרוך, שהמופע איננו מכויב. הקהל נקרא לפתח את חרציבות ארנקיו ולעמוד בתור לרכישת הכרטיסים. אומנם, הפעם האופרה היא במתכונת "קאמרי" משהו: בסך-הכל חמישה שישה משתתפים; מקהלה זעירה של נערות ונערות היפיים; ללא קיטעי באלט. התפאורה — צנועה יחסית: לא טירת צלבניות, לא נוף הסלע האדום ולא ארמונה-הציב על פיסתגה הר העצה הרעה, אלא בסך הכל טירה עוובה, מגודלת סיבכי-בר וענפים מרדניים החודרים לתוכה בעד החלונות והגג הפרוך — משהו מעין מודל מוקטן של הטירות החרבות מתוך גיין אייר אנקט גבהים. שהתגלגל בדרך לא ברורה מאנגליה הרומאנטית של האחיות ברונטי לגבעות זיכרוני יעקב. את אלה משלימים, בדרך הניגוד, טט של ירית מורה ירושלמי, שנלקח בהשאלה מאוצר



שהרי כוונתי אינה למפא"י ההיסטורית, כי אם למפא"י האליהיסטורית, מפא"י משל, זו שבכל דור ודור, כמו יציאת-מצרים או כמו הנגנינה-שתמיד חוזרת. או כמו הגנתר, אותה הגבת — אבל בארנת האחרת. מפא"י זו שעורה במשיעה את ה"נייט" — הרוסי ז'דאנוביסטי שלה משנות החמישים לכל מה שאינו שלה ומשלה, עצם מעצמיה וחוליער ומחולירותיה, אם אפשר לומר